

EU-Croatia Joint Consultative Committee

EU- Hrvatska Zajednički Savjetodavni Odbor

6. sastanak, 13. listopada 2009., Zagreb

Pripremila: Lidija Pavić-Rogošić

ODRŽIVI RAZVOJ U REPUBLICI HRVATSKOJ

'Održivi razvoj ostvaruje ravnotežu između zahtjeva za unapređivanjem kakvoće života (ekonomska sastavnica), za ostvarivanjem socijalne dobrobiti i mira za sve (socijalna sastavnica) te zahtjeva za očuvanjem sastavnica okoliša kao prirodnog dobra o kojima ovise i sadašnja i buduće generacije. Poštivanje načela demokracije, ravnopravnosti spolova, socijalne pravde i solidarnosti, zakonitosti, poštivanje prava čovjeka te očuvanje prirodnih dobara, kulturne baštine i čovjekova okoliša pridonose očuvanju Zemlje za održavanje života u svojoj raznolikosti. Na taj se način održivi razvoj ostvaruje kroz dinamično gospodarstvo s punom zaposlenošću, ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju, visok stupanj obrazovanosti građana, visok stupanj zaštite zdravlja i očuvanje okoliša.'^[1]

0. UVOD

Hrvatska se rano uključila u svjetske i europske procese dogovaranja o održivom razvoju. Još je 1972., uoči održavanja I. konferencije UN posvećene pitanjima zaštite ljudskog okoliša u Stockholmu, donijela 'Rezoluciju o zaštiti čovjekove sredine'. Procjena utjecaja na okoliš provodi se još od sredine 70-ih godina, a zakonom je propisana 1980. godine. U godini Svjetskog skupa o okolišu i razvoju u Rio de Janeiru, 1992., donesena je, usprkos ratu, 'Deklaracija o zaštiti okoliša' kojom se Hrvatska opredjeljuje za održivi razvoj. Koncizan i jasan tekst Deklaracije, premda nije posebno razrađivan za provedbu, sadržavao je važne odrednice, kao npr.:

- postavke o pristupu Republike Hrvatske međunarodnim ugovorima iz područja zaštite okoliša te o suradnji s međunarodnim organizacijama,
- opredjeljenje na gospodarski održiv razvoj temeljen na opstojnoj poljoprivredi i šumarstvu, pomorstvu i turizmu te gospodarstvu i industriji zasnovanoj na ekološki dopustivim tehnologijama,
- energetska politika usmjerena na energetska učinkovitost i postupno uvođenje obnovljivih izvora,
- pravo pojedinca da zna i da ima pristup informacijama o stanju okoliša i prirodnih resursa, pravo da bude konzultiran i da sudjeluje u odlučivanju o aktivnostima koje će imati značajan utjecaj na okoliš, te pravo na zakonska sredstva i naknadu za one čije je zdravlje ili okoliš bio ili može biti ozbiljno ugrožen

Unatoč tom rano donesenom dokumentu održivog razvoja, sustavno povezivanje zaštite prostora i okoliša s razvojem i socijalnim pitanjima zastalo je na načelnim opredjeljenjima koja se ponavljaju u nizu pojedinačnih pravnih i programskih dokumenata. Iako se zaštita okoliša, kao zasebno zakonodavno područje koje zahtijeva integralnost i međusektorsko usklađivanje, snažno razvija od sredine devedesetih godina, nije se uspjela integrirati u razvojno odlučivanje.

^[1] Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske, veljača 2009.

Republika Hrvatska je podržala Agendu 21 i Plan djelovanja koji su usvojeni 1992. na konferenciji u Rijju, te preuzela obveze koje proizlaze iz *Milenijske deklaracije* i *Milenijskih ciljeva razvoja* usvojenih na Općoj skupštini Ujedinjenih naroda 2000. Nacionalna izvješća o provedbi ciljeva Milenijske deklaracije izrađena su 2004. i 2006.

U Načelima razvoja Republike Hrvatske koje je usvojila u lipnju 2001., Vlada je ponovno odredila da će se razvoj Hrvatske u 21. stoljeću zasnivati na konceptu održivog razvoja. Autori Načela navode da stanje u kojem se Hrvatska nalazila nije bilo održivo, ni u društvenom, niti u gospodarskom smislu, te preobražaj u uspješno društvo 21. stoljeća zahtijeva nastavak krupnih, sveobuhvatnih i neodgodivih promjena i postavljanje temelja europske Hrvatske kao civilnog, ekonomski uspješnog i demokratskog društva. To znači izgradnju djelotvorne pravne države, aktivno prihvaćanje globalnih integracijskih procesa, promjenu odnosa između pojedinca i društva, promjenu mentaliteta i izgradnju prepoznatljivog identiteta te osiguravanje standarda koji će joj omogućiti punopravno članstvo u Europskoj uniji. Proces izrade i donošenja strategije 'Hrvatska u 21. stoljeću' koja se sastoji od 19 sektorskih strategija nije bio koordiniran i nije nikad završen.

1. STRATEGIJA ODRŽIVOG RAZVOJA REPUBLIKE HRVATSKE

Izrada i donošenje Strategije

Zakonom o zaštiti okoliša iz 2007., odreena je Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske (u daljnjem tekstu: Strategija) kao dokument koji dugoročno usmjerava gospodarski i socijalni razvoj te zaštitu okoliša prema održivom razvoju. Prema tom Zakonu nova se strategija donosi svakih deset godina, a Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva odgovorno je za koordinaciju.

Strategija, usvojena u veljači 2009. u Hrvatskom saboru, sadrži temeljna načela^{2[2]}, postavlja osnovne ciljeve i mjere održivog razvoja gospodarstva, održivoga socijalnog razvoja i zaštite okoliša te identificira ključne izazove u njihovu ostvarivanju. Usmjerena je na dugoročno djelovanje u **osam ključnih područja** / izazova održivog razvoja na kojima se temelje i strateški pravci razvitka Republike Hrvatske: 1. poticaj rasta broja stanovnika; 2. okoliš i prirodna dobra; 3. usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju; 4. ostvarivanje socijalne i teritorijalne kohezije i pravde; 5. postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije; 6. jačanje javnog zdravstva; 7. povezivanje prostora; 8. zaštitu Jadranskog mora, priobalja i otoka.^{3[3]}

U Strategiji je naglašeno da je u svakom od osam ključnih izazova važno, između ostalog, provesti reforme i nastaviti izgrađivati učinkovitu državu, podići obrazovnu razinu svih građana i graditi društvo temeljeno na znanju, podupirati kulturu istraživanja i ulaganja u razvoj te se prilagoditi klimatskim promjenama.

Strategija naglašava potrebu intenzivnog i kontinuiranog informiranja javnosti u cilju podizanja svijesti građana i poticanja na sudjelovanje te pretpostavlja proces dogovaranja kako bi se odredili

^{2[2]} Usmjeravanje Republike Hrvatske prema održivom razvitku vodit će se sljedećim općim načelima:

- (a) zaštitom ljudskog zdravlja;
- (b) promicanjem i zaštitom temeljnih ljudskih prava;
- (c) solidarnošću unutar generacija i među generacijama;
- (d) ostvarivanjem otvorenog i demokratskog društva;
- (e) uključivanjem građana;
- (f) uključivanjem socijalnih partnera;
- (g) društvenom odgovornošću poslodavaca;
- (h) integracijom gospodarskih, socijalnih i okolišnih sastavnica u izradi svih politika (smjernica);
- (i) obrazovanjem za održivi razvoj;
- (j) usklađenošću politika svih razina uprave i lokalne samouprave;
- (k) upotrebe najbolje moguće dostupne tehnologije;
- (l) obnavljanja (npr. ponovnim korištenjem ili recikliranjem) prirodnih resursa;
- (m) promicanjem održive proizvodnje i potrošnje;
- (n) predostrožnošću i prevencijom;
- (o) „onečišćivač plaća« za onečišćenja koja nanosi okolišu.

^{3[3]} Područja i glavni ciljevi detaljnije su prikazani u prilogu 1.

prioritetni gospodarski, socijalni i okolišni izazovi i mjere. Nažalost, mora se konstatirati da nije provedeno široko informiranje javnosti o postupku izrade i donošenju Strategije, a i ključni zainteresirani dionici iz stručnih, poslovnih i civilnih skupina nisu bili na adekvatan način uključeni u proces. Rezultat toga je da mnogi ključni dionici održivog razvoja nisu informirani da je Hrvatski sabor donio ovu Strategiju.

Provođenje i praćenje Strategije

Predviđeno je provođenje Strategije putem akcijskih planova, koji bi se trebali izraditi suradnjom svih dionika, uključujući organizacije civilnog društva i poslovni sektor. Strategijom je predviđena izrada nacionalnih pokazatelja održivog razvitka.

Do sada učinjeno:

POTREBAN INPUT MZOPUG-a

2. DOPRINOSI BITNIH DIONIKA

Središnja uprava

U Hrvatskoj je središnja vlast još uvijek najjača društvena snaga, jača od poslovnog sektora te stoga ima najveću odgovornost u pitanjima sveukupnog razvoja. Dosad se nije iskazala kao koordinator procesa odlučivanja o integriranom, održivom razvoju. Izrada, donošenje i provedba propisa i razvojnih dokumenata prepuštena je resorima - ministarstvima i drugim državnim organizacijama, a međuresorno usklađivanje u pravilu se svodi na završni dio postupka donošenja dokumenata. Takav okvir djelovanja državne vlasti ne pogoduje cjelovitom, sustavnom i dugoročnom razvojnom odlučivanju.

Usprkos opredjeljenju, predstavnici drugih skupina mogu samo u ograničenoj mjeri utjecati na izradu razvojnih dokumenata i propisa. Sudjelovanje je ograničeno na konzultacije s pozvanim pojedincima ili državnim savjetima i odborima, koji imaju priliku iznijeti ili dostaviti svoja mišljenja i prijedloge. Sa socijalnim partnerima Vlada vodi pregovore uglavnom o pitanjima socijalne politike. Gospodarstvo ne sudjeluje u odlučivanju o razvoju, okolišu i upravljanju, a upravo to su pitanja na koje može i mora presudno utjecati.

Vlada je osnovala **Savjet za održivi razvoj i zaštitu okoliša**. Devet članova Savjeta dolaze iz redova znanstvenih i stručnih djelatnika te predstavnika organizacija civilnog društva. Savjet, u usporedbi s većinom država EU, ima malobrojno članstvo, nema vlastiti proračun i administrativno/stručnu pomoć te je njegovo djelovanje ograničeno na davanje savjeta o dokumentima koje pripremaju ministarstva i druga tijela.

Od sredine 90-ih godina prošlog stoljeća javnost putem interneta ima lakši pristup informacijama o zadacima Vlade, ministarstava i drugih tijela, propisima i drugim dokumentima. Rijetko je prisutna praksa da se unaprijed objavljuju nacrti dokumenata na web stranicama na koje se mogu dati primjedbe.

Fond za zaštitu okoliša i energetska učinkovitost, koji djeluje od 2004., znatnim sredstvima^{4[4]} financira izgradnju objekata i uređaja za poboljšanje stanja okoliša. Ministarstva i druga javna tijela dodjeljuju financijske potpore organizacijama civilnog društva za projekte u području zaštite okoliša, održivog ruralnog razvoja, poticanja ruralnog turizma, pružanja socijalnih usluga od strane neprofitnih organizacija, povećanja znanja i vještina i dr.

Što Vlada treba napraviti:

- Preuzeti odgovornost za donošenje i provedbu politike održivog razvoja
- Osigurati učinkovitu koordinaciju među sektorskim politikama i uskladiti ih sa zahtjevima održivosti
- Koncipirati održivi razvoj kao proces dugoročnih promjena u koji se postupno preusmjeravaju povoljne mjere dosadašnje politike, a napuštaju nepovoljne i štetne
- Brinuti za bolju komunikaciju i kreativni dijalog sa svim zainteresiranim dijelovima društva

^{4[4]} Fond je u 2008. za projekte zaštite okoliša i energetska učinkovitost osigurao cca 147 milijuna Eur.

- Potaknuti gospodarstvo na veće sudjelovanje i doprinos održivom razvoju.

Županije, gradovi i općine

Deklarativno prihvaćeno *načelo supsidijarnosti* ne znači da se i provedba odvija kako treba:

- Središnja uprava često propisuje i prakticira neselektivne mjere i formalne postupke, ne vodeći računa o različitosti lokalnih uvjeta, posebno gospodarskih. Nedostaju dugoročno osmišljeni poticaji, povoljni uvjeti za ostvarenje lokalnih inicijativa korisnih za državu i sl. Ne vodi se računa o lokalnim sposobnostima za ispunjavanje različitih zadataka (samouprave, ali i čitave zajednice)
- Županije imaju niske ovlasti i sredstva i ne mogu obavljati ulogu posrednika između nacionalne i lokalne razine
- Lokalne vlasti navikle su čekati naloge i sredstva 'odozgo'. Suodgovorne su za nedjelotvornu provedbu načela supsidijarnosti.

Malobrojne općine i gradovi odlučili su se na vlastiti izbor razvojnog puta i odabrali obrazac održivog razvoja. Nema točnih podataka o tome koliko je lokalnih Agenda 21 izrađeno i donešeno u Hrvatskoj niti ocjene njihove vrijednosti i provedivosti. Novu nadu pruža područje ruralnog razvoja po EU pristupu LEADER, koji ohrabruje zajednice na udruživanje, korištenje vlastitih resursa te promišljanje održivog razvoja kroz sudjelovanje svih sektora. Posljednjih nekoliko godina županije su donijele regionalne operativne planove, a značajan broj jedinica lokalne samouprave i planove ukupnog razvoja. Proces je bio zasnovan na širokom sudjelovanju javnosti, no postignuta razina motiviranosti nije se održala zbog izostanka provedbe i nepostojanja temeljnog dokumenta - Strategije regionalnog razvoja, koja još nije donesena.

Što se mora napraviti:

- I središnja vlast i lokalne vlasti moraju naviku da se važne odluke, pa i one koje najizravnije utječu na lokalnu razinu, donose 'odozgo' zamijeniti dogovaranjem
- Lokalna vlast, posebno u manjim sredinama, treba zainteresirati, okupljati i motivirati sve raspoložive ljudske resurse na zajedničke akcije usmjerene prema održivom razvoju.

Organizacije civilnog društva

Udruge imaju važnu ulogu u neformalnom obrazovanju – educiraju i potiču javnost na sudjelovanje u postupcima odlučivanja, pridonose senzibilizaciji građana o važnosti zaštite okoliša, prirode i baštine, energetske učinkovitosti i sl.. Nadalje, daju pojedinačne vrijedne doprinose projektima i kampanjama za zaštitu određenih područja ili protiv namjeravanih zahvata u prostoru, ekološkom uzgoju hrane kroz obrazovanje uzgajivača i senzibilizaciju javnosti i dr. Njihov doprinos je naročito značajan u krajevima koji zaostaju u razvoju (brdska, ruralna, otoci, raseljeni prostori i sl.).

Pored njih, za održivi su razvoj bitne i udruge koje se bave problemima mladih, manjina, osoba s posebnim potrebama ili društvenim položajem žena. Međutim, ova druga skupina udruga uglavnom je slabo informirana o načelima održivog razvoja i Agendi 21, a njihovi se predstavnici ne pozivaju na rasprave o održivom razvoju i pripadnim pitanjima. To ne znači da te udruge svojim djelovanjem ne doprinose provođenju ideja i koncepata održivog razvoja, već da u toj ulozi nisu prepoznate i vrednovane.

No u cjelini gledajući, stručne i organizacijske sposobnosti te materijalni uvjeti ne omogućavaju većini udruga provođenje većih aktivnosti i ravnopravno partnerstvo s drugim skupinama.

Što se mora napraviti:

- Razvoj sposobnosti lokalnih zajednica za održivi razvoj treba uvrstiti među teme za koje središnja, regionalna i lokalna vlast dodjeljuje potpore
- Vlast bi trebala podupirati djelovanje udruga u područjima bez lokalnih inicijativa
- Udruge moraju uspostaviti učinkovitu međusobnu komunikaciju i suradnju, kako bi bile sposobne preuzimati izradu i provedbu zahtjevnijih projekata održivog razvoja. Moraju se osposobiti da predlažu realna i provediva alternativna rješenja, a ne da budu samo kritičari
- Održivi razvoj lokalne zajednice traži partnerstvo vlasti, gospodarstva i udruga.

Gospodarstvo

Gospodarstvo Hrvatske nosi velik teret recesije te financiranja skupog javnog sektora. Usprkos općim uvjetima u kojima se odvija gospodarska djelatnost, a koji nisu ohrabrujući za održivi razvoj, među vodećim tvrtkama zamjetne su promjene koje pokazuju porast zanimanja i odgovornosti za okoliš, zajednicu i sveukupni razvoj.

Promjene koje su uprave poduzeća same potakle i provode su:

- osnivanje Hrvatskog poslovnog savjeta za održivi razvoj (1997.);
- osnivanje Hrvatskog centra za čistiju proizvodnju (2001.);
- certificiranje prema normama ISO 9000 i 14000;
- porast ulaganja u mjere usklađivanja sa zahtjevima propisa zaštite okoliša;
- pojedinačne inicijative i primjeri ekodjelotvornosti, izrade izvještaja o okolišu i društvenoj odgovornosti, donatorstvo, suradnju sa zajednicom, potporu ostvarenju javnog interesa, podršku obrazovanju i sl.

Domaći pravni i financijski okvir ne potiče zalaganje gospodarstva za održivi razvoj. Naknade i druga novčana davanja za onečišćenje i korištenje prirodnih izvora ne plaćaju se razmjerno stupnju opterećenja okoliša. Smanjenje nepovoljnog utjecaja na okoliš, što može biti ostvareno visokim ulaganjem gospodarstvenika, neće uvijek pratiti smanjenje naknada. Usto, recesija i nezaposlenost navode vlast na popustljivost prema velikim onečišćivačima okoliša. Time se povećava opterećenje uspješnog i odgovornog gospodarstva.

Glavne prepreke za provedbu održivog razvoja

Provedba održivog razvoja u Hrvatskoj nije se odvijala sustavno, postupno i u vidu dobro koordiniranog procesa. Tome su doprinijeli sljedeći razlozi:

- Opći politički, gospodarski i socijalni uvjeti - loša gospodarska situacija, proces pretvorbe / privatizacije, rat i obnova, osiromašenje stanovništva, problemi prognanika i izbjeglica, odliv mladih stručnjaka, nametnuli su druge razvojne prioritete;
- Vlada Republike Hrvatske djeluje na izrazito sektorskom konceptu uz slabu središnju koordinaciju.
- Izostaje suradnja unutar i između resora Vlade i drugih dionika na području izrade i provođenja strateških dokumenata, propisa i odluka koji se pozivaju na održivi razvoj.
- Središnja vlast je još uvijek prejaka i nenavikla na dogovaranje o razvoju i upravljanju s predstavnicima drugih zainteresiranih skupina – gospodarstvom i civilnim društvom. I te dvije skupine nisu navikle na ravnopravni dijalog s vlašću – slabosti su obostrane.
- Premda su vodeći gospodarstvenici odlučili poduprijeti održivi razvoj te su i osnovali Hrvatski poslovni savjet za održivi razvoj, njihov utjecaj na razvojno odlučivanje i danas je nizak. Još nisu nadvladani naslijeđeni obrasci tradicionalne ovisnosti gospodarstva o državi, još su uvijek prisutne državne potpore određenim djelatnostima, nepostojanje pouzdanih dugoročnih gospodarsko-razvojnih usmjerenja i ekonomski okvir koji djeluje nasuprot održivom razvoju.
- Usprkos naglom razvoju novih organizacija civilnog društva koje djeluju i kao promotori održivog razvoja, civilni sektor se još nije razvio u homogeno društvenu snagu koja bi mogla odigrati mobilizirajuću ulogu na planu održivog razvoja.

Navedenim ključnim preprekama mogu se pribrojiti i sljedeći nedostaci:

- nedostatno obrazovanje pa i nerazumijevanje koncepta i principa održivog razvoja (pod održivim razvojem se često misli samo na zaštitu okoliša)
- nerazvijena kultura dijaloga i dogovaranja među različitim interesnim skupinama
- još uvijek nedovoljne ili teško dostupne informacije i podaci bitni za ravnopravno sudjelovanje u dogovaranju o održivom razvoju
- neosviještenost i pasivnost javnosti.

3. GLAVNI IZAZOVI U PROVEDBI ODRŽIVOG RAZVOJA U HRVATSKOJ

Koordinacija tijela državne uprave

U više je navrata spomenut izraziti trend 'sektorizacije' u djelovanju Vlade. Nekoordinacija je karakteristična ne samo za odnos među ministarstvima i drugim upravnim organizacijama, nego i

među upravama unutar ministarstava. Vlada treba prepoznati potrebu i zahtijevati bolju koordinaciju i povezanost tijela državne uprave.

Prepoznatljivost uloga dionika

Uspješna interakcija svih zainteresiranih strana podrazumijeva prepoznatljivost uloga dionika, što je preduvjet djelotvornog dogovora i provedbe. U toj interakciji mora se osigurati ravnoteža između strogog stručnog pristupa i sudjelovanja svih zainteresiranih strana: problemi održivog razvoja takve su prirode da za istim stolom moraju razgovarati predstavnici različitih, a često i suprotstavljenih interesa koji isti problem vide i doživljavaju na različite načine.

Mobilizacija svih snaga, međusektorska suradnja i sudjelovanje javnosti u postupcima odlučivanja

Uspješno ostvarivanje održivog razvoja u Hrvatskoj zahtijeva mobilizaciju svih snaga i sposobnosti - višestruku i složenu suradnju na svim razinama, interdisciplinarnost i povezivanje, "vodoravnu" i "okomitu" koordinaciju i uključivanje svih društvenih grupa (tijela uprave, stručnih ustanova, gospodarstva, financijskog sektora, onečišćivača, nositelja posebnih usluga, organizacija civilnog društva, građana) uz dogovaranje, odlučivanje i provedbu.

Međusektorska suradnja u svim pitanjima od zajedničkog interesa jedini je način za smisleno ostvarivanje održivog razvoja, korištenje zajedničkih sredstava i dokumenata i izbjegavanje preklapanja.

Često se susrećemo s obostranim stavom da država treba i da će riješiti probleme građana. Promjena takvih stavova i uključivanje stručne javnosti i građana u promišljanje, provedbu i praćenje propisa i planova je izazov koji zahtijeva trud i vrijeme, ali u konačnici donosi dobre rezultate te štedi novac.

Očekuje se da će se uloga građana u održivom razvoju sve više manifestirati i kroz ulogu potrošača/korisnika koji je izravno zainteresiran za "održivost" proizvoda i/ili usluge.

Motiviranje gospodarstva

Gospodarstvo treba postati bitni sudionik procesa održivog razvoja. Za to su potrebni ekonomski poticaji, primjena najprikladnijih pravnih mjera te spremnost vlasti na dogovaranje s gospodarstvom o izboru najdjelotvornijih rješenja. S druge strane, potrebno je neovisno o vlasti, samosvjesno i uspješno gospodarstvo, sposobno javno iznositi i argumentirati svoje ciljeve i potrebe.

Održivi razvoj na lokalnoj razini

Može se očekivati da bi se integralni pristup, koji podrazumijeva aktivno uključivanje svih bitnih aktera u odlučivanje o pitanjima razvoja, okoliša i socijalnih uvjeta, mogao najjednostavnije i najdjelotvornije ostvariti upravo u malim sredinama.

Posebni izazov je osmišljavanje razvoja u područjima bez dovoljno vitalnosti i inicijative i bez gospodarske perspektive tragamo li za tradicionalnim generatorima razvoja. Pristupi koji uključuju obnovu i čuvanje tradicija, brigu za prirodne izvore, korištenje lokalnih resursa i potporu lokalnim sposobnostima, uz aktiviranje posebnih poticaja i međunarodnu potporu mogli bi postati razvojni model za takva područja (npr. pristup LEADER).

Obrazovanje i razvoj sposobnosti za održivi razvoj

Iako se često pozivamo na principe održivog razvoja, činjenica je da su ti principi malo poznati, kako široj javnosti tako i među stručnjacima, političarima, poslovnim ljudima i nastavnicima. Stoga treba na svim razinama, kroz formalno i neformalno obrazovanje razvijati programe za jačanje svijesti i razumijevanje održivog razvoja.

Međunarodna suradnja

Hrvatska ima dugu tradiciju međunarodne suradnje na području zaštite okoliša i održivog razvoja. Dodatni napredak se očekuje kroz proces pridruživanja EU te usvajanje pravne stečevine, a pravi će izazov biti provođenje tih propisa. Rješavanje problema zaštite okoliša i zalaganje za održivi razvoj zajedno s drugim državama ima za Hrvatsku i neposredno praktično značenje kroz činjenicu da vanjska onečišćenja bitno utječu na stanje njenog okoliša.

KLJUČNA PODRUČJA I GLAVNI CILJEVI STRATEGIJE ODRŽIVOG RAZVOJA

Strategija održivog razvoja Republike Hrvatske usmjerena je, uz poštivanje preuzetih međunarodnih obveza, na dugoročno djelovanje u **osam ključnih područja**. Na tim je područjima nužno preusmjeriti postojeće procese prema održivijem ponašanju. Riječ je o osam ključnih izazova održivog razvoja na kojima se temelje i strateški pravci razvoja Republike Hrvatske.

	KLJUČNA PODRUČJA I STANJE	GLAVNI CILJEVI
1.	<p>Poticaј rasta broja stanovnika Republike Hrvatske Hrvatsku niz godina prate nepovoljna demografska kretanja - povećavanje udjela stariјeg stanovništva, negativni prirodni prirast, migracije tijekom Domovinskog rata, starenje radno aktivnog stanovništva, iseljavanje mlađeg stanovništva iz ruralnih područja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Zaustaviti daljnji pad prirodnog prirasta stanovništva i nepovoljna migracijska kretanja s ciljem da se brojnost stanovništva održava na razini višoj od 4 milijuna stanovnika do 2050.
2.	<p>Okoliš i prirodna dobra <i>Zaštićena područja</i> obuhvaćaju 8,54% ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 11,38% njezinoga kopnenog dijela. Od toga 4,76% čine nacionalni parkovi i parkovi prirode Prisutno je smanjivanje <i>poljoprivrednih površina</i> (zauzimaju 52,2% kopnenog prostora) zbog miniranih površina te izgradnje, a uz to se slabo koriste te se ostvaruje niska razina poljoprivredne proizvodnje. <i>Morska obala</i> je zahvaćena trendom urbanizacije, česta je uzurpacija pomorskog dobra i nedovoljna je usklađenost gospodarskog i prostornog planiranja. <i>More</i> je veliko i važno područje Republike Hrvatske (35,4% od ukupne površine) kako u odnosu na zaštitu prirode i okoliša te očuvanja biološke raznolikosti i ekološkog sustava tako i u odnosu na veliki broj raznovrsnih aktivnosti. <i>Šume</i> i šumska zemljišta prekrivaju 47% teritorija Republike Hrvatske. U usporedbi s europskim šumama, šume u Republici Hrvatskoј su u vrlo dobrom stanju. Raspoložive poljoprivredne površine <i>Zrak</i> - usporedbi s drugim europskim zemljama Hrvatska ima male emisije po stanovniku i relativno malu emisiju stakleničkih plinova. Hrvatska prima više onečišćenja preko granica nego što ga izvozi. Rezerve pitke vode relativno su velike, 90% vode za opskrbu crpi se iz zaliha podzemne vode. Priključenost na sustav javne vodoopskrbe iznosi 78%, a na sustave javne odvodnje 43%.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Učinkovito zaštititi biološke i krajobrazne raznolikosti ▪ Poljoprivredno zemljište koristiti u skladu s načelima održivoga gospodarenja tlima. ▪ Koristiti proizvode šuma i šumskog zemljišta u skladu s načelima održivoga gospodarenja šumama. ▪ Ojačati prostorno-razvojne strukture uravnoteženim policentričnim razvojem ▪ Smanjiti štetne emisije u glavne sastavnice okoliša na najmanju moguću mjeru, a posebice zaštititi onečišćenje podzemnih voda, tj. rezervi pitke vode. ▪ Tijekom planiranja gospodarskih djelatnosti, osobito eksploatacijskih zahvata, treba osigurati racionalno korištenje neobnovljivih prirodnih dobara te održivo korištenje obnovljivih prirodnih izvora.
3.	<p>Usmjeravanje na održivu proizvodnju i potrošnju Zakon o zaštiti okoliša predviđa mjere kojima se sprječava uvođenje u okoliš i stavljanje na tržište GMO i proizvoda koji sadrže GMO. Povećava se broj certificiranih tvrtki prema normi HRN EN ISO 14001 za sustave upravljanja okolišem (EMS) te broj projekata čistije proizvodnje. Uspostavom Informacijskog sustava zaštite okoliša prate se pojedine sastavnice okoliša, pritisci na okoliš, stanje okoliša, prostorna obilježja, klima, otpad. Iako je za održivu potrošnju i proizvodnju važan utjecaj različitih dionika na procese, građani i potrošači, nisu dovoljno osviješteni i motivirani o tome da su važni dionici</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ostvariti uravnotežen i stabilan rast gospodarstva koji bi imao manji utjecaj na daljnju degradaciju okoliša i stvaranje otpada nego dosada. Rast mora pratiti promjena neodrživih obrazaca ponašanja u kućanstvima te u javnom i privatnom sektoru.

	<p>kao i proizvođači. Glavna odgovornost za osiguravanje transparentnosti proizvodnog procesa i ukupne potrošnje resursa pri proizvodnji određenog proizvoda kao i sastava proizvoda leži ipak na zakonodavcu i na proizvođaču.</p> <p>Znak zaštite okoliša uveden je prije 15-ak godina.</p>	
4.	<p>Ostvarivanje socijalne i teritorijalne kohezije i pravde</p> <p>Osnovne su značajke: populacija stari, povećava se broj jednočlanih kućanstava, bračnih parova bez djece, mijenjaju se životni stil i uloge spolova, veće su stope razvoda, jača migracija iz ruralnih krajeva u urbana područja, novi izazovi u zaštiti ljudske sigurnosti od nasilja i kriminala.</p> <p>U srpnju 2009. u Hrvatskoj je bilo oko 250.000 nezaposlenih (14%). Zbog nepovoljne dobne strukture i smanjenoga radnog kontingenta (npr. odljev mladih stručnjaka u inozemstvo) povećava se broj uzdržavanih, a smanjuje broj radno sposobnih stanovnika. Premda se od 2004. smanjuje stopa nezaposlenog radno aktivnog stanovništva, svi dijelovi Hrvatske, a ni svi nezaposleni, nisu u jednakom položaju. Najveće teškoće prigodom zapošljavanja imaju osobe niže razine obrazovanja. Rizik siromaštva i isključenosti osim nezaposlenih ponajprije pogađa starija i samačka kućanstva, a zatim, kućanstva s većim brojem djece, beskućnike, itd. U odnosu na regionalnu raširenost ugroženost siromaštvom prije svega je povezana uz ruralna područja. Procjenjuje se da je 10% stanovništva Republike Hrvatske socijalno isključeno.</p> <p>Hrvatska ima veliki inozemni dug koji se povećava. Premda nema pouzdanih statističkih podataka o socijalnoj raslojenosti u Hrvatskoj, pojedini stručnjaci ističu da Hrvatska prema GINI koeficijentu spada u zemlje s najvećim rasponom prihoda građana, odnosno među zemlje u kojima je nejednakost između "bogatih" i "siromašnih" izražena.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ostvariti socijalno uključivo društvo koje odlikuje solidarnost unutar generacije i među generacijama te u kojem se poštuju različitosti u okviru demokratskih vrijednosti, u kojem svaki pojedinac, bez obzira na spol i podrijetlo, ima jednaka prava i mogućnosti aktivno i odgovorno sudjelovati u okolnostima koje unapređuju i osiguravaju socijalnu sigurnost, ljudsko zdravlje i pravnu zaštitu.
5.	<p>Postizanje energetske neovisnosti i rasta učinkovitosti korištenja energije</p> <p>Energetski pokazatelji Republike Hrvatske ukazuju na manjak raspoložive energije u resursima i proizvodnim kapacitetima; stopa porasta potrošnje je oko 4 – 5%. Nastavlja se trend poboljšanja energetske učinkovitosti. Obnovljivi izvori nemaju odgovarajući udio i položaj u energetici Republike Hrvatske, iako imaju veliku važnost i raspoloživost (osobito sunčeva energija, energija vjetra i biomase). Udio obnovljive energije u opskrbi električnom energijom (ako se izuzmu hidroelektrane) manji je od 1%.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Osigurati kvalitetnu i sigurnu opskrbu energijom, uz nužno smanjivanje negativnih učinaka na okoliš i društvo.
6.	<p>Jačanje javnog zdravstva</p> <p>Zdravstveni zavodi prate opće i specifične zdravstvene pokazatelje na području javnozdravstvene djelatnosti, medicine rada, transfuzijske medicine i mentalnog zdravlja. Rade i na prevenciji zaraznih i kroničnih bolesti te promicanju zdravih stilova života, kao i niz udruga.</p> <p>Republika Hrvatska ima nižu ukupnu smrtnost od prosjeka regije, ali višu od prosjeka EU-a. Vodeći uzroci smrti u Republici Hrvatskoj su bolesti srca i krvnih žila. Prema pokazatelju dojenačke smrtnosti Republika Hrvatska je iznad prosjeka zemalja Europske unije. Stanje zaraznih bolesti, kao i njihova kontrola, može se</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Očuvati i unaprijediti zdravlje cjelokupne populacije osiguravanjem pravodobnog pristupa zdravstvenim uslugama, koristeći znanstveno utemeljene programe sprečavanja i suzbijanja bolesti i promicanja zdravlja.

	<p>ocijeniti razmjerno povoljnim.</p> <p>Dvije trećine stanovništva ima priključak na javne vodoopskrbne sustave, ali sa značajnim regionalnim varijacijama, a povećan je i udio stanovništva priključen na javnu odvodnju (cca 45%).</p>	
7.	<p>Povezivanje Republike Hrvatske</p> <p>U Republici Hrvatskoj je dostignuta visoka razvijenost mreže autocesta, a mrežu državnih, županijskih i lokalnih cesta treba dalje razvijati. Dužinom željezničkih pruga Republika Hrvatska premašuje europski prosjek, međutim, njihova je daljnja modernizacija i širenje uvjet razvoja.</p> <p>Također, povezanost naseljenih otoka s kopnom i međusobno je nedostatna i ne osigurava održivi razvoj otoka.</p> <p>Potrebno je preusmjeravati promet sa cestovnog, na energetski učinkovitije i za okoliš povoljnije oblike prijevoza.</p> <p>Rezultati pokazuju da riječni promet ima najbolji odnos uloženo/dobiveno, odnosno s istom količinom energije po toni prevezenog tereta može se prevaliti najduži put.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Dobro povezati sve dijelove nacionalnog teritorija te otoka s kopnom i međusobno, kako bi transportni sustav bio dostatan za sve gospodarske, socijalne i okolišne potrebe Republike Hrvatske, a da istodobno njegov neželjeni utjecaj na ekonomiju, društvo i okoliš bude minimalan. ▪ Kroz teritorijalnu koheziju razviti integrirani pristup pitanju dostupnosti i povezanosti, radi što boljeg iskorištavanja razvojnih karakteristika svojstvenih različitim prostorima.
8.	<p>Zaštita Jadranskog mora, priobalja i otoka</p> <p>Jadransko more predstavlja jedinstven i vrlo osjetljiv morski ekosustav koji se po svojim hidrografskim, oceanološkim, biološkim, biogeografskim i ostalim osobinama razlikuje od ostatka Sredozemnog mora čiji je sastavni dio. Jadransko je more karakteristično zbog bogatstva života, čistoće, prozirnosti i krajolika.</p> <p>Obalna područja također se odlikuju visokim stupnjem biološke raznolikosti, uključujući mnoge endemske vrste, posebno osjetljiva staništa i ekosustave.</p> <p>Opterećenja ekosustava hrvatskog dijela Jadranskog mora pojedinim su onečišćivačima izraženija u blizini velikih lučkih gradova i ušća velikih rijeka, ali su značajna i u manjim mjestima zbog poroznih septičkih jama i lošeg kanalizacijskog sustava. Na ostalom dijelu Jadrana opterećenja onečišćavajućim tvarima relativno su niska pa je za Jadransko more u cjelini stanje zadovoljavajuće. Sanitarna kakvoća mora za kupanje na plažama je visoka (98,5%), što hrvatski dio Jadrana svrstava u najčišća morska područja na Mediteranu i u Europi.</p> <p>Najvažniji problemi su: nedostatak uređaja za pročišćavanje urbanih i industrijskih otpadnih voda, iznenadna i operativna onečišćenja mora s pomorskih objekata, nesreće pri prijevozu i pretovaru nafte i naftnih prerađevina, problem unosa stranih morskih mikroorganizama i patogena u morski okoliš, izlov i prelov ribljeg fonda, nadasve pretjerana gradnja na obalnom području.</p> <p>U turističkoj sezoni obalno područje i otoci izloženi su osobitom opterećenju. Nautički turizam, uz pozitivne gospodarske učinke, nosi i veliko opterećenje za morski okoliš i obalni prostor.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Promicati održivo gospodarenje Jadranskim morem, obalom i otocima i očuvanje morskih ekosustava smanjivanjem unosa otpadnih tvari i stranih mikroorganizama i patogena u more iz svih izvora onečišćenja, potporom lokalnim zajednicama, osobito otočnima, ali s ograničavanjem utjecaja gospodarskih djelatnosti, osobito turizma, na okoliš.